

السلامة والخير والرحمة

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده اخلاق
رشته تربیت اخلاقی
پایان نامه کارشناسی ارشد

نظام تربیت اخلاقی مبتنی بر رویکرد اخلاق تلفیقی با تأکید بر دیدگاه امام خمینی و ملامهدی نراقی

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر علی همت بناری

دانش پژوه

مهدی یاوری

شهریور ۱۳۹۵

صورت جلسه دفاع

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب مهدی یوری فرزند محمدرضا متولد ۱۳۵۸ به شماره شناسنامه ۳۵۷۱ صادره از قم به شماره دانش پژوهی ۹۱۱۱۲۰۰۵ رشته تربیت اخلاقی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آن ها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط موسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء

سر، تعاون

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

اینجانب مهدی یآوری دانش پژوه رشته تربیت اخلاقی مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

نظام تربیت اخلاقی مبتنی بر رویکرد اخلاق تلفیقی با تأکید بر دیدگاه امام

خمینی و ملا مهدی نراقی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده اینجانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه با چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.
۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:
«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته تربیت اخلاقی است که در سال ۱۳۹۵ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر علی همت بناری از آن دفاع شده است».
۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانواگی دانش پژوه

امضاء

تقدیم

تقدیم به امام عصر (علیه السلام) منجی عالم بشریت که عالم امکان در انتظار ظهورش لحظه شماری می‌کنند.

تقدیم به روح پر فتوح و ملکوتی یگانه دوران، رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) که احیا کننده اسلام ناب محمدی (ص) بود.

تقدیم به رهبر حکیم و فرزانه انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای (مدظله العالی) که وجود شریفش وقف پاسداری از دست‌آوردهای انقلاب است.

تقدیم به همسری مهربان و صبور که با گذشت و فداکاری به معنای واقعی کلمه شریک و سهم در تمامی موفیقت‌های زندگی‌ام بوده است.

سپاس

امیرالمؤمنین فرمودند: سپاسگزاری، خود یک نوع پاداش دادن است و بازگوکننده نیت و زبان درون است و بهترین آوازه‌ای است که منتشر می‌شود. در حدیث دیگری فرمود: تشکر کردن ارزشمندتر از نیکی کردن است زیرا تشکر باقی می‌ماند و نیکی از بین می‌رود.

به مصداق این روایات، اکنون که تدوین این رساله به پایان رسیده است بر خود لازم می‌دانم مراتب سپاس قلبی خود را از بزرگوارانی که مرا در تحقق این مهم یاری نموده‌اند ابراز نمایم.

استاد والا مقام و ارجمندم جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر علی همت بناری، که راهنمایی بنده را در تدوین این رساله بر عهده داشته و همواره در طول نگارش آن با راهنمایی‌های بی دریغ، مخلصانه و دلسوزانه، بنده را مورد لطف خود قرار داده‌اند.

مدیر محترم گروه تربیت اخلاقی جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای صادق کریم زاده که در انتخاب موضوع و تصویب آن زحمات زیادی را متحمل شدند.

خانواده و دوستان عزیزم که همیشه حامی و مشوق بنده در مدت نگارش این رساله بوده‌اند.

چکیده

با توجه به گستردگی مباحث تربیت اخلاقی و رویکردهای اخلاقی متناظر با این رویکردها این پژوهش در صدد است تا با توجه به رویکرد اخلاق تلفیقی و تحلیل و تبیین نظرات دو تن از اندیشمندان این رویکرد، یعنی امام خمینی و مرحوم ملا مهدی نراقی، به استخراج آراء تربیتی آنان پرداخته و مؤلفه‌های اصلی یک نظام تربیت اخلاقی (اهداف، مبانی، اصول و روش‌ها) را به صورت یک مجموعه منظم و مدون تبیین و تدوین نماید. این پژوهش کیفی بوده و به لحاظ نوع آن توصیفی-تحلیلی، مبتنی بر مطالعه کتابخانه‌ای است. برای تحقق این مهم، آثاری از این دو اندیشمند مانند شرح چهل حدیث، شرح حدیث جنود عقل و جهل و صحیفه امام، از امام خمینی و جامع السعادات مرحوم ملا مهدی نراقی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و در بخش مبانی تربیت اخلاقی به مواردی چون ترکیب انسان از روح و بدن، تجرد و جاودانگی روح، دوگانگی وجود، کمال نفس، تربیت پذیری، اعتدال نسبی، ویژگی‌های فطری انسان، اراده و اختیار، عقلانیت اشاره کرد.

وصول به خیر و سعادت، فناء ذاتی و صفاتی، توجه دادن به فضایل روحی و معنوی و جهان نورانی غیبی، هدایت در مسیر فطرت، تربیت افراد شایسته، اصلاح امور و تزکیه نفس از جمله مهم‌ترین اهداف تربیت اخلاقی در منظر دو اندیشمند اخلاقی بوده است.

در بخش اصول، این اصول شامل اصول عام و اصول خاص تربیت اخلاقی است در قسمت اصول عام تربیت اخلاقی خدامحوری، مداومت و استمرار، اختیار و آزادی، تغییر ظاهر و تحول باطن، تکریم انسان، اصل تدریج، اصل تعقل، اصل جامع‌نگری، اصل حریت و آزادی‌خواهی و در قسمت اصول تربیت اخلاقی، اصل اعتدال، جهل زدایی، توجه به شرایط مناسب، توجه به مراحل رشد انسان در تربیت، اصل کمال‌قوای عملی و نظری نفس، اصل توجه به تفاوت‌های فردی، اصل تقدم اصلاح خود بر دیگران، تقدم تزکیه بر تعلیم، اولویت سنین نوجوانی و جوانی و لزوم همراهی تربیت قوای جسمی با قوای روحانی با هم مورد توجه این دو عالم اخلاقی قرار گرفت.

روش‌های تربیت اخلاقی نیز به دو بخش کلی تقسیم شده‌اند. روش‌های عام تربیت اخلاقی شامل: ایجاد بینش صحیح، رفق و مدارا، تکرار و تلقین، موعظه، تذکر و یادآوری نعمت‌های الهی، روبروشدن با نتایج اعمال، تصحیح فکر و یا وهم زدایی، توبه، دعا. روش‌های خاص تربیت اخلاقی که خود شامل دو بخش است. روش‌های پرورش فضایل اخلاقی شامل: مشارطه، مراقبه، محاسبه، تحصیل توکل، تحصیل رضا، تحصیل عفت، تحصیل تسلیم، تحصیل تواضع، تحصیل یقظه، تحصیل و حفظ اعتدال فضایل، تفکر، تحصیل محبت پروردگار، روش الگویی و روش‌های ازاله رذایل اخلاقی شامل روش‌های عام و روش‌های خاص درمان رذایل قوه عقلیه، روش‌های درمان رذایل قوه غضبیه، روش‌های درمان رذایل قوه شهویه بوده است.

کلمات کلیدی: اخلاق تلفیقی، تربیت اخلاقی، امام خمینی، ملا مهدی نراقی

فهرست مطالب

فصل اول مفاهیم و کلیات.....	۲
مقدمه.....	۲
۱-۱- طرح تحقیق.....	۳
۱-۱-۱- بیان مسأله.....	۳
۱-۱-۲- پیشینه تحقیق.....	۵
۱-۱-۳- ضرورت انجام تحقیق.....	۹
۱-۱-۴- اهداف تحقیق.....	۱۰
۱-۱-۵- سؤالات تحقیق.....	۱۰
۱-۵-۱-۱- سؤال اصلی.....	۱۰
۱-۵-۱-۲- سؤالات فرعی.....	۱۱
۱-۱-۶- روش انجام تحقیق.....	۱۱
۲-۱- مفاهیم کلیدی.....	۱۱
۱-۲-۱- اخلاق.....	۱۲
۱-۲-۱-۱- اخلاق در لغت.....	۱۲
۱-۲-۱-۲- اخلاق در اصطلاح.....	۱۳
۱-۲-۱-۳- تفاوت آداب با اخلاق.....	۱۷
۱-۲-۱-۴- علم اخلاق.....	۱۸
۲-۲-۱- تربیت.....	۲۰
۱-۲-۲-۱- تربیت در لغت.....	۲۰
۲-۲-۲-۱- تربیت در اصطلاح.....	۲۲
۲-۲-۳-۱- تربیت از نگاه اندیشمندان مسلمان.....	۲۴
۳-۲-۱- تربیت اخلاقی.....	۲۶
۴-۲-۱- نظام تربیتی.....	۳۱
۵-۲-۱- مبانی.....	۳۲
۶-۲-۱- اهداف.....	۳۳
۷-۲-۱- اصول.....	۳۵

۳۶.....	۱-۲-۸- روش‌ها.....
۳۸.....	فصل دوم معرفی رویکرد اخلاق تلفیقی.....
۳۹.....	۱-۲- رویکردهای موجود در اخلاق اسلامی.....
۳۹.....	۱-۱-۲- اخلاق فلسفی.....
۴۱.....	۲-۱-۲- اخلاق عرفانی.....
۴۳.....	۲-۱-۳- اخلاق نقلی (مأثور).....
۴۵.....	۲-۱-۴- اخلاق تلفیقی (ترکیبی).....
۴۶.....	۲-۲- مبانی نظری رویکرد تلفیقی.....
۴۶.....	۲-۲-۱- مبانی معرفت شناختی.....
۴۷.....	۲-۲-۲- مبانی دین شناختی.....
۴۷.....	۲-۲-۳- مبانی خداشناسی.....
۴۸.....	۲-۲-۴- مبانی هستی شناسی.....
۴۸.....	۲-۲-۵- مبانی انسان شناسی.....
۴۹.....	۲-۳- شاخصه‌های اصلی رویکرد اخلاق تلفیقی.....
۵۱.....	۲-۴- شرح حال نراقی.....
۵۳.....	۲-۵- شرح حال امام خمینی.....
۵۵.....	فصل سوم مبانی و اهداف تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه امام خمینی و ملا مهدی نراقی.....
۵۶.....	۱-۳- مبانی تربیت اخلاقی از منظر امام خمینی و ملا مهدی نراقی.....
۵۷.....	۳-۱-۱- اقسام مبانی تربیت اخلاقی.....
۶۰.....	۳-۱-۲- مبانی انسان شناسی.....
۶۲.....	۳-۱-۲-۱- ترکیب انسان از روح و بدن.....
۶۳.....	۳-۱-۲-۲- دوگانگی وجود.....
۶۴.....	۳-۱-۲-۳- تجرد روح و جاودانگی آن.....
۶۵.....	۳-۱-۲-۴- کمال نفس.....
۶۶.....	۳-۱-۲-۵- تربیت پذیری.....
۶۸.....	۳-۱-۲-۶- اعتدال نسبی.....
۷۰.....	۳-۱-۲-۷- ویژگی‌های فطری انسان.....
۷۳.....	۳-۱-۲-۸- اراده و اختیار.....

- ۷۴.....عقلانیت.....۹-۲-۱-۳
- ۷۴.....اهداف تربیت اخلاقی از منظر امام خمینی و ملامهدی نراقی.....۲-۳
- ۷۵.....تقسیمات اهداف.....۱-۲-۳
- ۷۷.....وصول به خیر و سعادت.....۲-۲-۳
- ۷۹.....فناء ذاتی و صفاتی.....۳-۲-۳
- ۸۰.....توجه دادن به فضائل روحی و معنوی و جهان نورانی غیبی.....۴-۲-۳
- ۸۰.....هدایت در مسیر فطرت.....۵-۲-۳
- ۸۱.....تربیت افراد شایسته و اصلاح امور.....۶-۲-۳
- ۸۲.....تزکیه نفس.....۷-۲-۳
- فصل چهارم اصول و روش‌های تربیت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه امام خمینی و ملامهدی نراقی.....۸۶**
- ۸۸.....۱-۴- اصول تربیت اخلاقی از منظر امام خمینی و ملامهدی نراقی.....۱-۴
- ۸۹.....۱-۱-۴- اصول عام تربیت.....۱-۴
- ۸۹.....۱-۱-۱-۴- خدا محوری و تعبد.....۱-۴
- ۹۰.....۲-۱-۱-۴- مداومت و استمرار.....۱-۴
- ۹۱.....۳-۱-۱-۴- اختیار و آزادی.....۱-۴
- ۹۲.....۴-۱-۱-۴- تغییر ظاهر و تحول باطن.....۱-۴
- ۹۲.....۵-۱-۱-۴- تکریم انسان.....۱-۴
- ۹۵.....۶-۱-۱-۴- اصل تدریج.....۱-۴
- ۹۶.....۷-۱-۱-۴- اصل تعقل.....۱-۴
- ۹۷.....۸-۱-۱-۴- اصل جامع نگری.....۱-۴
- ۹۸.....۹-۱-۱-۴- اصل حریت و آزادی‌خواهی.....۱-۴
- ۹۹.....۲-۱-۴- اصول تربیت اخلاقی.....۱-۴
- ۹۹.....۱-۲-۱-۴- اصل اعتدال.....۱-۴
- ۱۰۱.....۲-۲-۱-۴- جهل زدایی.....۱-۴
- ۱۰۲.....۳-۲-۱-۴- توجه به شرایط مناسب.....۱-۴
- ۱۰۳.....۴-۲-۱-۴- توجه به مراحل رشد انسان در تربیت.....۱-۴
- ۱۰۵.....۵-۲-۱-۴- اصل کمال قوای عملی و نظری نفس.....۱-۴
- ۱۰۵.....۶-۲-۱-۴- اصل توجه به تفاوت‌های فردی.....۱-۴

- ۱۰۶.....۷-۲-۱-۴- اصل تقدم اصلاح خود بر ديگران.....
- ۱۰۷.....۸-۲-۱-۴- تقدم تزكيه بر تعليم.....
- ۱۰۷.....۹-۲-۱-۴- اولويت سنين جوانی و نوجوانی.....
- ۱۰۹.....۱۰-۲-۱-۴- لزوم همراهی تربيت قوای جسمانی و روحانی با هم.....
- ۱۱۰.....۲-۴-۲-۲- روش‌های تربيت اخلاقی با تأکید بر دیدگاه امام خمینی و مرحوم نراقی.....
- ۱۱۳.....۱-۲-۴- روش‌های عام تربيت اخلاقی از منظر امام خمینی و مرحوم نراقی.....
- ۱۱۴.....۱-۱-۲-۴- روش ایجاد بينش صحيح.....
- ۱۱۶.....۲-۱-۲-۴- روش رفق و مدارا.....
- ۱۱۸.....۳-۱-۲-۴- روش تکرار و تلقين.....
- ۱۲۰.....۴-۱-۲-۴- روش موعظه.....
- ۱۲۲.....۵-۱-۲-۴- روش تذکر و یادآوری نعمت‌های الهی.....
- ۱۲۳.....۶-۱-۲-۴- روش روبرو شدن با نتایج اعمال.....
- ۱۲۵.....۷-۱-۲-۴- روش تصحيح فکر يا وهم زدایی.....
- ۱۲۸.....۸-۱-۲-۴- روش توبه.....
- ۱۲۹.....۹-۱-۲-۴- روش دعا.....
- ۱۳۰.....۲-۲-۴- روش‌های خاص تربيت اخلاقی از منظر امام خمینی و مرحوم نراقی.....
- ۱۳۱.....۱-۲-۲-۴- روش‌های پرورش فضایل.....
- ۱۳۱.....۱-۱-۲-۲-۴- مشارطه، مراقبه، محاسبه.....
- ۱۳۳.....۲-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل توکل.....
- ۱۳۵.....۳-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل رضا.....
- ۱۳۸.....۴-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل عفت.....
- ۱۳۹.....۵-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل تسليم.....
- ۱۴۰.....۶-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل تواضع.....
- ۱۴۰.....۷-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل يقظه.....
- ۱۴۰.....۸-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل و حفظ اعتدال فضایل.....
- ۱۴۲.....۹-۱-۲-۲-۴- روش تفکر.....
- ۱۴۳.....۱۰-۱-۲-۲-۴- روش تحصيل محبت پروردگار.....
- ۱۴۵.....۱۱-۱-۲-۲-۴- روش الگویی.....
- ۱۴۶.....۲-۲-۲-۴- روش‌های ازاله رذایل.....

- ۱۴۸ ۱-۲-۲-۲-۴-۴ روش‌های عام ازاله
- ۱۴۹ ۲-۲-۲-۲-۴-۴ روش‌های خاص ازاله
- ۱۴۹ ۱-۲-۲-۲-۲-۴-۴ درمان رذایل قوه عقلیه
- ۱۵۳ ۲-۲-۲-۲-۲-۴-۴ درمان رذایل قوه غضبیه
- ۱۶۰ ۳-۲-۲-۲-۲-۴-۴ درمان رذایل قوه شهویه
- ۱۶۴ جمع بندی و نتیجه گیری
- ۱۶۸ ۱-۵-پیشنهادهات
- ۱۶۸ ۱-۱-۵-پیشنهادهات بر اساس نتایج تحقیق
- ۱۶۸ ۲-۱-۵-پیشنهادهات برای تحقیقات آتی
- ۱۶۹ ۲-۵-محدودیت‌ها
- ۱۷۰ فهرست منابع
- ۱۷۰ منابع فارسی
- ۱۷۷ منابع لاتین

فصل اول

مفاهیم و کلیات

مقدمه

دانستن و آموختن بدون استفاده در میدان عمل اگر زیان بار نباشد سودی را هم به دنبال نخواهد داشت. در واقع این عمل است که به آموخته‌های اخلاقی انسان ارزش می‌دهد و با به کار بستن دانش خود در زمینه اخلاق است که می‌تواند قدم در راه تربیت نفس بگذارد و خود را به مقصدی که خداوند برای او تعیین نموده، نزدیک کند. اما برای طی این طریق صعب، شناخت مبانی، اصول، اهداف و روش‌های تربیت و تهذیب نفس، امری ضروری است.

در حوزه تعلیم و تربیت یکی از تأثیرگذارترین و در عین حال دشوارترین مباحث، تربیت اخلاقی و اخلاقی بارآوردن خود و افراد جامعه است که از دیرباز مورد توجه اندیشمندان مختلف قرار گرفته است، از این رو پرداختن به مباحث مربوط به اخلاق و به تبع آن تربیت اخلاقی از جایگاه رفیعی برخوردار است. تربیت اخلاقی، از مهم‌ترین اهداف بعثت انبیاء بوده است و جایگاه ویژه‌ای در فرهنگ اسلامی، به ویژه سیره معصومین(ع) دارد. (بناری، ۱۳۷۹، ص ۵۴) همچنین تربیت اخلاقی موضوعی میان رشته‌ای است که از یک سو، با روانشناسی و از سوی دیگر با علوم تربیتی و اخلاق ارتباط دارد. علم اخلاق ارزش‌های مقبول را در اختیار تربیت اخلاقی قرار می‌دهد و به او می‌گوید چه ارزش‌هایی را باید به متربیان بیاموزد ... و علوم تربیتی اصول و روش‌های عام تربیت را در اختیار این موضوع قرار می‌دهد. تربیت اخلاقی در آثار مسلمانان، بخشی از علم اخلاق بوده است و در ضمن آن مطرح می‌شده است. به همین جهت به عنوان رشته‌ای مستقل، مفهومی نسبتاً تازه است (داودی، ۱۳۸۸، ص ۱۸).

گرچه به نظر شهید مطهری در حوزه تربیت اخلاقی مباحث گوناگونی ارائه شده است و از چند هزار سال پیش تا کنون فلاسفه جهان به توافق نظری در این زمینه دست پیدا نکرده‌اند و به نظر برخی از بزرگان این مسأله از مشکل‌ترین مسائل فکری و پیچیده‌ترین مباحث فلسفی

بشر است، (مطهری، ۱۳۶۸، ص ۱۳) اما پژوهش و تحقیق در موضوع اخلاق و تربیت اخلاقی و عناصر آن به دلیل ارزش و اهمیت موضوع آن از ارزنده‌ترین تلاش‌های صورت گرفته توسط محققین در این عرصه می‌باشد و همواره آثار اخلاقی به جای مانده از فیلسوفان و عالمان و به خصوص بزرگان مسلمان، محل تتبع و پژوهش و تحقیقات ارزنده بوده است. در این حوزه می‌توان از اندیشمندانی چون سقراط، افلاطون، ارسطو به عنوان فلاسفه غیر مسلمان و در دنیای اسلام از ابن مسکویه، خواجه نصیر طوسی، غزالی، ملا محسن فیض کاشانی، ملا مهدی و ملا احمد نراقی یاد کرد که آثار گران‌بهای آنان در اخلاق توجه اهل تحقیق را به خود معطوف داشته است.

۱-۱- طرح تحقیق

۱-۱-۱- بیان مسأله

اخلاق از مباحث مهم و ضروری در زندگی بشر است. آموزه‌های اخلاقی حجم فراوانی از متون دینی و کتاب‌های آسمانی را به خود اختصاص داده است. درباره اخلاق تعاریف مختلفی ارائه شده اما در مجموع می‌توان اخلاق را به سلسله صفاتی که در نفس و روح انسان ثابت و ریشه‌دار است و به صورت ملکه شده و به راحتی منشأ صدور اعمال خوب یا بد می‌شود تعریف کرد. تربیت اخلاقی نیز «فرآیند زمینه‌سازی و به کارگیری شیوه‌هایی در جهت شکوفاسازی، تقویت و ایجاد صفات و رفتار اخلاقی و از بین بردن صفات و رفتار غیراخلاقی در انسان است». (بناری، ۱۳۷۹)

مبحث اخلاق از دیرباز در بین دانشمندان مسلمان دارای اهمیت ویژه‌ای بوده است. اندیشمندان مسلمان در حوزه اخلاق و طرح مباحث مربوط به آن دارای رویکردهای متفاوتی بوده‌اند که این اختلاف رویکردها به پیدایش نظام‌های اخلاقی چندی منتهی شده که بر اساس آن می‌توان رویکردهای اخلاقی موجود را در چهار رویکرد طبقه‌بندی کرد: فلسفی (عقلی)، عرفانی (سلوکی)، نقلی (مأثور) و تلفیقی.

مراد از اخلاق فلسفی رویکردی مبتنی بر مبانی فلسفی به اخلاق است که با تکیه بر منبع عقل و استفاده از روش‌های عقلی درصدد تبیین احکام و آموزه‌های اخلاقی است.